

KARÁCSONYI ÉNEK

Mért fekszel jászolban, ég királya?
Visszasírsz az éhes barikára.
Zenghetnél, lenghetnél angyalok
közt:
mégis itt rídogálsz, állatok közt.

Bölcs bocik szájának langy fuvalma
jobb tán mint csillag-úr szele
volna?
Jobb talán a puha széna-alom,
mint a magas égi birodalom?

Istálló párája, jobb az neked,
mint gazdag nárdusok és kenetek?
Lábadhoz tömjén hullt és arany
hullt:
kezed csak bús anyád melléért
nyult...

Becsésnek láttad te e földi test
koldusruháját, hogy fölvetted ezt?
s nem vélted rossznak a zord
életet?
te, kiről zengjük hogy
"megszületett"!

Szeress hát minket is, koldusokat!
Lelkünkben gyujts pici gyertyát
sokat.
Csengess éjünkön át, s csillantsd
elénk
törékeny játékunkat, a reményt.

(Babits Mihály, 1932. tél)

XXXII. évfolyam 12. szám
2025. december

Bulányi Gy.: Karácsonyi elmélkedés	6029
Bulányi Gy.: Homília	6032
Barcza B.: A szenvedésnek is van értelme?	6034
Farkas I.: Morzsi	6038
Rainer A.: Jézus...	6041
Szuly R.: Lénárd Ödön	6042
Wirthné D. B.: Vadas Éva	6043
Habos L.: Észrevétlenül...	6045

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családjunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért. »
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY KARÁCSONYI ELMÉLKEDÉS

Mária *jászolba fektette* a fiát. Az angyalok megmondták a pásztoroknak: *A jel pedig ez lesz számotokra: találtok egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban. A pásztorok pedig sietve elmentek Betlehembe, és megtalálták a kisgyermeket, aki a jászolban feküdt. Jászol, jászol, jászol - tíz versen belül háromszor.*

Egy pártus királyleánynak s egy pártus hercegnek nem ez dukál. „**Lettem csak népemből egy**” – mondja magáról Arany. Mondhatta volna magáról az is, akit anyjának azért kellett jászolba fektetnie, *mert a szálláson nem volt hely számukra.* Harmadik osztály, hátra, hátra! *Saját néped és a főpapok adtak át nekem* – mondja majd a jászolban fekvőnek, az immár megbilincseltnék – a római prokurátor. Királylányok, hercegek puhára esnek, nem jászolra keményfából készült, s nem is kötözik össze a kezüket. Királyok, hercegek mindig megússzák. IV. Béla is ki tud menekülni a muhi csatából, hogy aztán Trau várában bőjtölje ki a dalmát tengerparton, míg a tatár haza takarodik. Későbbi királyaink a török hódoltságot

Bécsben vészeli át, legfeljebb átrándulnak magyar földre, Pozsonyba – koronázásra. Rákóczi Párizsban és Rodostóban, Kossuth pedig Amerikában és Torinóban eszi a száműzetés keserű kenyerét. Horthy is megússza egy spanyol kastélyban.

A föld népe – viszont nem ússza meg. Muhi után „bújt az üldözö elől, s kard nyúlt barlangjába”. Ívben hajították a törökök a csecsemőket a Tiszába, míg apjukat-anyjukat megkötözve hurcolták Kelet rabszolgapiacaira. Két pogány közt egy hazáért hullott a kurucok vére. Kivégezték őket Aradon. Tetemeiket rejtik ama parcellák a Keresztúri temetőben. Aki a jászolban fekszik, az sem menekül. Ady szép szavával: osztja *faj-sorsát*.

Egy panto-krator, egy omni-potens, egy minden-ható Isten bizonyára gondoskodott volna jászol helyett valami megfelelőbb fogadásról. Egy olyan Isten gondoskodott volna! Hogy is írja Weörs Sándor a Rongyszőnyeg sorozat 13. darabjában? Így: „**Uraktól nyüzög a végtelen ég, szolga csak egy van, az Isten**”. Ha ez az igaz, akkor megfelelő volt a fogadtatás, és megfelelő volt a folytatás is, mert Jézus később sem esett puhára. Aligha volt pártus herceg, s még kevésbé volt a minden-ható Istennek fia. Főleg azért nem, mert nincs minden-ható Isten. Csak mindent elviselő Isten van. Legalábbis jászol s kereszt – mindenképpen ezt mutatja.

Lettem csak népemből egy! – mindenképpen ezt mutatják a tények. Nehezen tudjuk Jézusnak ezt is meg azt is megbocsátani. Azt is, hogy csak *egy* volt népéből, s azt is, hogy miből volt ő egy... Pártusnak kellett volna lennie! S ha már magyar nem volt, legalább zsidó ne lett volna! Pedig hát az volt, és nem is akárhogyan. Valamit szeretnék megmutatni ezen a karácsonyon. Valamit, amit még nem mondtam el. Valamit Jézusról, ami nagyon fontos lett nekem. Most lett azzá, a harmadik évezred kapujában, s *európai* létünk második ezredének kezdetén. Nekem lett fontos, aki szintén csak egy vagyok egy népből. Akinek a tiétkkel közös sorsa úgy hozta, hogy éppen magyar vagyok.

Abból indulok ki, hogy Jézus elsiratta nemzetét, bár nem volt éppen sírósfajta. Beszélte ugyan sírásról-fogcsikorgatásról eleget, s arról is, hogy boldogok, akik sírnak. Mégis az evangéliumok csak kétszer tesznek említést arról, hogy Jézus sírt. Mind a kettő pályája vége felé történik. Az egyik Lázár sírjánál, ahol csak ráragad Jézusra a sírás: „amikor Jézus látta, hogy Mária sír, és a vele jött zsidók is sírnak... Jézus könnyekre fakadt”. De most inkább a másik sírásáról szeretnék beszélni. Harminchárom éve írtam a most következő szavakat: „Miért mond a diadalmenet ünnepeltje hangosan zokogva sirató éneket a város fölött? Siratja a várost, amely azért fog elpusztulni, mert népe nem ismeri fel a diadalmenet hőisében a Szeretet küldöttjét. Az Őt meg nem értés és elvetés ezt a népet egyértelműen löki a nemzeti szabadságharc, a Birodalom elleni lázadás zsákutcájába, ami szükségképpen egyet jelent a főváros és a szentély

pusztulásával. Beszélte e pusztulásról már korábban is. De zokogás és sirató ének nélkül. Lázár sírjánál csak könnyezett (edarküsen – Jn 11,35), ez alkalommal pedig fennhangon zokog (eklausen – Lk 19,41), mint a temetési siratók... Mert nem ismerték fel látogatásának idejét”. A KIO-ból idéztem e mondatokat.

Most megtoldom őket. *Hányszor akartam egybegyűjteni fiadat, mint kotlós a csirkéket szárnyai alá, és nem akartad. Most pusztán hagyatik a házatok* (Lk 13,35). Ezeket a szavakat is nehéz sírás nélkül mondani. Micsoda érzelmes nacionalista lehetett ez a Jézus! Egyszer felolvastam Cserta Gabinak egy Sinkaverset, *Ének a Don hőseiről: Hős a Donnál Bánó Balázs, s kevés jóért de sokat ád*. Gabi aztán meg is zenésítette. Én meg, ahogy emlékezem e felolvasásomra, a számítógép előtt, most újra felzokogok. Én is érzelmes nacionalista vagyok?

Bár folyton a hatmilliárdról beszélek, akik a testvéreink volnának... Akiknek, mindnek – jár az egy dénár. Akikkel osztoznunk kell, ha egy közös Atyának a gyermekei vagyunk. És nincs mód osztoznunk velük, ha (vagy inkább: mert) nem szakítjuk ki magunkat a pleonexia sátáni hatalmából, bűvös erejéből. Mert többet akarunk birtokolni, bár kétszer, ötször, tízszer magasabb az egy főre eső nemzeti jövedelmünk, mint amennyi száz és ezermillió embertársunknak jut... Így nem is merhetjük mondani, hogy – testvérünknek. Tehetetlenségemben inkább csak dühök kavarnak bennem, s óvok én is a farizeusok kovászatól. De a könnycsatornáim nem nyílnak meg. Most ennek a nem sírásomnak, és annak a sírásnak – az okát keresem. Jézusénak is, a magaménak is.

Érted vagyok. Így fordítottuk magyarra – s adtuk névként a Bokor folyóiratának – az égő csipkebokorban Mózesnek bemutatkozó Istennek a nevét: Jahve. De ez az *érted* akkor és ott nem Mózes volt, hanem egy nép. Most már Isten is tűzben lobogó nacionalista lesz? Nem. Csak az a nacionalista, aki hallja az Isten hangját. Csak az a Mózes, aki megölte az egyiptomit, aki nem nézhette, hogy bántják egy testvérét, egy zsidót.

Isten az, aki van – *értem* (Jahve), és Jézus is értem van (Jehosuah = aki van és segít. **Jahve és Jehosuah** – ugyanaz a töve e két szónak a zsidóban: az Isten és Jézus nevének. Ábrahámnak még nem volt népe. Csak lehetett volna, ha lett volna fia. És Isten érte is volt és segített is neki, és Sára fogant száz esztendőskorában. Mózesnek viszont már volt népe, ezért Isten rajta már csak úgy tudott segíteni, hogy a népét szabadította ki Egyiptomból.

Többet mondok: az egész Ószövetség egy nagy honfoglalási, s egy nagy hont megőrzési ének. Ha mi, magyarok nem lettünk volna Gyula és Géza és mások hatására keresztények, azaz ha nem vettük volna át egy más nép, a zsidó, honfoglalási és hont megőrzési énekeit szentírásként, ha tehát a magunk nemzeti irodalmából állt volna össze a magunk szentírása, akkor... mi történt volna? Például az, hogy vallásos ihletének erejében bekerült volna szentírásunkba Zrínyi

Török áfium ellen való orvossága, s vele a szálló ige:
Ne bánts d a magyart!

S az evangéliumok? Jézus cselekedetei is honfoglalási és hont megőrzési énekek? Jézus népe számára már nem kellett honfoglalásról énekelni senkinek. Megvolt már a hon, a Jordán s a Galileai tó melletti. Elég volt a hont megőrizni. Csak nem erről a megőrzésről szólt a jézusi ének? De bizony arról. Igaz, nemcsak a zsidókéről, a mienkéről is, de súllyal és első helyen a zsidókéről. Világos ez a sirató énekből. Csak abból? Nemcsak. Emlékezzünk, mit mond a tanítványoknak: *A nemzetekhez vezető útra ne térjete k le, samaritanusok városába ne menjete k be, inkább menjete k Izrael házána k elveszett juhaihoz.* S arra is emlékezzünk, amit a nem zsidó, a kananeus asszony na k mondott: *Csak Izrael házána k elveszett juhaihoz lettem küldve.* S amikor pályája utolsó szakába n egyetemesre tágu l küldetése, Izrael akkor is az első helyen van: *hirdetni kell a metanoia t minden nép számára, Jeruzsálemtől kezdve* (Lk 24, 47), *és ti pedig tanítim leszte k nemcsak Jeruzsálemben, hanem egész Júdeában és Szamáriában is, egészen a föld végső határáig* (ApCsel 1,8).

Ha így van mindenkinél, aki kétlábú, hogy családnál, illetőleg törzsnél, a népnél s nemzetnél kezdődne k a dolgok, ha így volt magánál Jézusnál is, akkor a mi Kölseynk esetében sem csodálkozhatunk, hogy Kazinczyn nevelődött, európai szívéből is kiszakadt az ének: Isten áldd meg a magyart, jó kedvvel, bőséggel! Jézusna k is csak ez volt az éneke: Isten áldd meg a zsidót, jó kedvvel, bőséggel! Kölseynknél sem azzal a felhanggal buzdította Istent, hogy a németet, vagy a franciát aztán ne áldja! Jézusnál sem volt soha ilyen felhang, hogy a nem-zsidót ne!

Jézust meghatározta egy látomás: Kő nem marad kövön! Ha a szikáriusok rövid, görbe kardjaikkal legyilkolják valahol a római helyőrség tíz-húsz emberét, a közelben állomásozó légió rövid úton lemészárol néhány ezer zsidót. Ha azonban egyetemes nemzeti lázadás robban ki, akkor – s jól tudta ezt Kaifás! – *jönne k a rómaiak, és elveszík helyünk és nemzetünk.* Azt is tudta világosan, hogy ha nem állítják le Jézust, akkor előbb-utóbb mindenki hinni fog neki, ennek pedig egyetemes, nemzeti arányú lázadás lesz a következménye a rómaiak ellen. Kaifás ismerte nemzetét: tudta, hogy vége lesz a rajongásna k, ha letartóztatja Jézust. Jézus is ismerte ugyanazt a nemzetet, s tudta, hogy Kaifás jól gondolja a dolgokat. Az utolsó vacsorán is volt már két kard. Az egyik belőlük fület is nyiszált a Getszemániba n. Jézus meg akarta menteni a politikai lázadástól nemzetét. Nem sikerült neki. Működése, küldetése harmadik esztendejének végén már tudta ezt. Tudta, hogy nem történt metanoia: nem alakult át nemzetének gondolkodása a magáéra. Tudta, hogy a metanoia (zsidóul: tesuvah = hazatérés Istenhez)) hiányában előbb-utóbb ki fog robbanni az egyetemes nemzeti

lázadás. Ki is robbant 70-ben. Ezért siratta el a várost. Mert tudta, hogy *kő nem marad kövön.*

Pár évtizeddel később pedig Bar Kochba lázad. S ekkor már nem az lesz a következmény, hogy kő nem marad kövön, hanem az, hogy zsidó többé be nem teheti lábát Jeruzsálemben. Totális haza-vesztés lesz a következménye annak, hogy elutasították Jézus evangéliumát: azt, hogy a kardna k a hüvelyben a helye. Kétezer esztendő múltán, napjainkban, próbálna k újra hazához jutni. Keményen kell forгатniok a kardot, hogy helyet s utat tudjanak vágni magu kna k a sűrű mohamadán, a sűrű palesztin bozótban. A játszma még nincs lefutva. Karddal nem lehet a hazát fenntartani, csak gyerekszüléssel. Tudna k-e annyi zsidót szülni, mint amennyi palesztint szülné k Arafat asszonyai?

De hát mindenne k van nemcsak zsidó, hanem van egyetemes emberi olvasata is: s benne magyar és német, szerb és albán, orosz és csecsen stb. változat. Nemcsak Jeruzsálemben nem marad kő kövön. Sehol sem marad kő kövön, és sehol se marad meg a nemzet, ahol nem történik meg a metanoia, ahol nem értik meg, hogy a szelíde k fogják birtokolni a földet... ahol nem értik, hogy csak a szegényeké az Isten Országa, és hogy csak azok a boldogok, akik irgalmasok, és hogy boldogok, annak ellenére, hogy üldözik és rágalma zza k őket a gazdagok.

S ezzel végre témához érkeztünk a 2000. év utolsó napjaiba n, a második évezred utolsó karácsonyán. Megmarad-e az a nép, amelyik a legközelebbiről érdekel bennünket? Elsiratna-e bennünket egy Bokorban született, Bokorhoz tartozó Jézus? És elsiratna-e bennünket egy magyarna k született Jézus?

El.

Hazánkban él tíz millió ember. Senki se számolta meg, csak találomra mondom, hogy ebből egy millió a cigány, vagy annyi sem. Azt viszont megszámo lta k, tavaly nyáron be is mondta a rádió, hogy az újonnan beiskolázott gyereke k, a 7. életévüket élők egyharmada cigány. Kilencmillió adta a százezer újonnan beiskolázott gyerek kétharmadát, s a talán nem is egymillió adta a százezer gyerek egyharmadát. Mi lesz ebből két nemzedék múltán, a század közepére? Ezt a kérdést nem tesszük fel. Erre a kérdésre nem akarjuk hallani a választ. Mi lesz közeli sors annak a nemzetnek, amelyben csak kutyákat sétáltató aszonyokat lehet látnuk, de áldott állapotban levőket nem. Tudjátok, hogy szólna k, róluk, az áldottakra kól csángó testvéreink: jövője van. Budapest utcáin hiába sétálok. Jövője nincs nemzet fővárosában járok. Finis nationis hungaricae? Igen, vége a magyar nemzetnek, mert nem ismertük meg látogatásának idejét. Mert hiába élte és prédikálta a Bokor, hogy szeretni és szülni. Hiába. Hierarchiánk Ratzingerig menően bizonyította, hogy tanításunk eretnek – természetesen a Szentatyával is megbeszélve a dolgot. Hiába hivatkoztunk cselekedeteinkre, a magyar bíboros csak ennyit mondott: Kedves Atya, cselekedeteik a baptistáknak is vannak. Minden hiába!

Nem szülni akarunk, hanem életszínvonalunkat növelni. Mert többet akarunk birtokolni annak ellenére, hogy az emberiség leggazdagabb húsz százalékához tartozunk. Mert nem hallottuk meg a jézusi szót, hogy jaj a gazdagoknak. Elmúlnak a gazdagok. Tele a történelem népekkkel, amelyek letűntek a történelem színpadáról. Az élet szülés nélkül nem lehetséges..

Felfogat a nagy századok érkeze
Mindent, leromlott a híres Ilion
A büszke Karthago hatalma,

Róma s erős Babylon leomlott.

Micsoda csúnya nacionalista hangok! Éppen most, amikor a náció zászlaja alatt öldöklük egymást! – Ez is beletartozik a Vakulj magyar!-ba. Ady reménytelenségével is válaszolhatok: Mese minden káros. De lehet bizakodnom is. Hogy nem voltak hiába áldozataink, és mert Jézus neve azt mondja, hogy Az aki van, az segít! S a jászolban fekvő ezt a nevet kapta a nyolcadik napon. S mert LUX EST ORTA GENTIBUS, azaz Nemzetekre fény hasadt...

BULÁNYI GYÖRGY

HOMÍLIA...

A mai napon a kilenc leprásról szól Adylygeten a prédikáció, nem a tízedikről, aki visszament Jézushoz. A pap nem, a levita nem, de a szamaritánus megáll a rablók kezébe esett ember mellett, és segít rajta. A többi kilenc nem jön vissza, de a szamaritánus visszajön megköszönni Istennek a gyógyulást; csak ez a nem-zsidó, ez az idegen. A niniveiek megtérnek Jónás prédikációjára, de a hazaiak nem hajlandók odafigyelni Jézusra. A názáretiek is megkapják a magukét: sok özvegyasszony élt Illés napjaiban Izraelben, de egyikükhöz sem küldetett Illés, csak Szídon vidékére, a szareptai özvegyasszonyhoz; és sok leprás élt Izraelben Elizeus próféta idejében is, de egyikük sem tisztult meg, csak a szír Naamán. Szamáriai, ninivei, föníciai, szír, mindenki jó, az idegen a menő Jézusnál, csak honfitársai, a zsidók nem. Ők az ördög atyától valók. Így beszél mindenki, aki - szerelmes a maga nemzetébe. Jézus is ilyen, ő is szerelmes volt a magáéba: A szamaritánusok városaiba ne menjetek, a pogányokhoz vezető útra le ne térjete, menjete csak Izrael házának elveszett juhaihoz! Az elveszett juhokat megkeresni, a vállán hazavinni, ez Jézus szenvedélye. Ezekért zokogott szívzaggatóan: Jeruzsálem, Jeruzsálem, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, mint kotlós a csibéit szárnyai alá, és nem akartad.

Így nevelünk, ha szeretjük gyerekünket. Apám is ezt csinálta. Ha ötös helyett hármas vagy négyes lett a latin dolgozatom, s menteni igyekeztem magam, hogy nagyon nehéz doli volt, megkérdezte: és a Tertáké hanyas volt. A Tertáké mindig ötös volt. Ő volt életem bezzeg-gyereke. Bezzeg a Tertáknak megint sikerült. A

Tertáknak minden sikerült. Csak úgy mellékesen még ifjúsági műkorcsolyázó Európa bajnok is volt, miközben mindig, két verseny között is, ötösre írta a latin és nem-latin dolgozatokat. De nem csupa Tertákból áll a világ, vannak szegénylegények is: sírásók, ahogy Teller tanár úr szólította azokat a táblához, akiktől csak annyit remélt, amennyit a sírásóktól is lehet remélni.

Mért nem tért vissza az a fránya, nem-szamaritánus kilenc? Miért nem írtam meg ötösre a piaristáknál a latin dolgozatot? - vagy, hogy mélyebbre menjek: Mért nem lett szent belőlünk, belőlem? Miért veszi Jézus csak annyi hasznomat, amennyit veszi?

Eszembe jut egy pár soros vers Friedrich Hebbeltől. A költő magával találkozik a városban, magát köszönti megemelve a kalapját, és szomorú a találkozás. A tényleges, a valóságos Friedrich azt a Friedrichet köszönti versében, akivé válhatott, lehetett volna Friedrich, de akivé nem lett. Miért nem lett Friedrich azzá, amivé lehetett volna? Hát csak azért, amiért a fránya kilenc nem ment vissza Jézushoz. Van Adynak is egy idevágó verse:

Júdás és Jézus

Dühödt, lázongó szívverésem / Golgotai bazaltra vésem.

Krisztus, poétám, szent Alak / Eladtalak.

Enyém volt minden álmodásod, / Én voltam a lelked, másod,

Megkoszorúztam a fejed, / Szerettelek.

S eladtalak, én fejedelmem, / Mert az Élet az én szerelmem,

Mert én is álmodok nagyot, / Költő vagyok.

Nem hallgatom zsoltáros ajkad, / Nem kell szép, égi birodalmad,

Selymet, pénzt akar egy leány, / Vár, vár reám.

Galád vagyok? Galád az Élet, / Bűve miért nincs Igédnek?

Vággyal, kinccsel miért gyötör / Pénzes gyönyör?

Irott kövem dobom a mélybe. / Megreng a föld sok ezer évre

S késői bűnös, bús szemek / Megértenek.

A költő szemei a késői bús szemek. Ady megérti Júdást. Ady meri bevallani ezt a megértést. Ady bedobja az irott követ a mélybe. Alighanem a kőtáblát, amelyen a parancsok olvashatók. A kockázattal, hogy sok ezer évre megreng a föld ettől a hajítástól. Ady felmenti a kilenc leprást. De hát ki az az Ady? Megérdemli, hogy őt kérdezzük? Érdemes vele tölteni a drága időt, amely Isten igéjére van szánva? Mi az Isten igéje? Az, ami a Bibliában olvasható. A miénkben csupán, vagy a Koránban is? Vagy a Védákban is, s Lao-Ce Tao te kingjében is? József Attila Összes Műveiben is? Hol az Isten igéje?

Mondanék valamit. Az emberiség lehet vagy félmillió éves. Félmillió éve van az ember, a homo sapiens, aki attól ember, hogy van módja kutatni, mit vár tőle az Isten. Fél millió esztendeje köszöntheti már Friedrich és nem-Friedrich azt az önmagát, akivé lehetett volna és

nem lett. Ha ezt a félmillió esztendő most egy napnak veszem; egy napnak, tehát 24 órának, 1 440 percnek, 86 440 másodpercnek, akkor az emberiség egész történelmi emlékezete - ami öt-hatezer év - az utolsó másodpercre esik. Huszonhárom órától nem tudunk semmit. A huszonnegyedik óra 59 percéről sem tudunk semmit, s a hatvanadik perc 59 másodpercéről szintén nem tudunk semmit. Az emberiség egész múltjából csak erre az egyetlen s utolsó másodpercre emlékezünk. Mért mondom mindezt? Azért, mert kérdezni akarok valamit. Azt akarom kérdezni, hogy az emberiség a maga életútjának Jézus előtti 86 339 másodpercében kapott-e valami eligazítást Istentől, hogy mit csináljon az életével. Mit gondoltok erről?

Az az Isten, akit én el tudok istenként magamnak gondolni, erre a kérdésre csak egyetlen választ adhat. Ezt: természetesen ellátta őket minden információval, aminek felvételére egyáltalán képesek voltak. Akik a 86 399 másodperc idején éltek, nem kevésbé kedvesek számomra, mint akik 86 400-adik másodpercben születtek. De hát e messzi múltban - vetnök ellene Istennek - írni, olvasni sem tudtak. Igaz - válaszolnánk nekünk Ő -, de tudtak beszélni, dalolni, zenélni, táncolni, rajzolni, vésni, faragni. S a szülők át tudták adni gyermekeiknek az üzenetemet, hogy jónak kell lenni; s következésképpen a gyermekek is az unokáknak. Üzenő láncban nincs törés, nincs szakadás. Attól a pillanattól kezdve nincs, hogy az első élőlény felemelte fejét a porból, s ez a lény Istent tudott gondolni és mondani. Azóta egyfolytában minden ösötöknek módja van Istenre forgónak lenni, ahogyan minden virág szükségképpen és millió esztendő óta - napra-forgó. A virágba be van ez programozva, mi meg szabadon dönthetünk, hogy merre akarunk forogni.

Szeretnék belefúrni a múltba. A mi népünk múltjába. Hátha mi köztünk is akad, aki szerelmes a magyarba. A 19. században a gyűjtők még le tudtak jegyezni Dunántúl, Székelyföldön - regösénekeket: szöveget és dallamot. Idézek belőlük: Ne bánts, ne bánts minket, Szent István királyunk, nem vagyunk mi ördögök, hanem te szolgáid. Ne siess, ne siess, Uram, Szent István király, Az én halálomra! Én sem vagyok vadlövő vadad, Hanem én is vagyok Az Atyaistentől Hozzád követ, Haj, regő rejtem; Regő rejtem. Ezerszáz esztendő az államiságunk, ezer esztendő a kereszténységünk - mindössze. Igen: mindössze. S a korábbi ezer esztendőben, kérdzem, a mi magyarul, ugorul, finnugorul beszélő őseink hogyan keresték az Istent és az ő akaratát, és az ő Országát? Erről ennyi maradt meg csupán? Ezek a regösénekek, vagy többet is ki tudunk még bányászni az idők mélyéből? Ha semmi mást fel nem hozunk e múltból, nekem ez is reveláció a kereszténység előtti századainkból, évezredeinkből. Kibontom az üzenetet.

Minden ember az Atyaistentől érkező követ - Szent Istvánhoz, hozzád, hozzám. S nekünk is nekem is az a hivatásom, hogy az Atyaistentől követ legyek - hozzád és mindenkihez. S ha Petőfi, Ady vagy József Attila, ha

tehát vátesz vagyok, akkor különösen is. Kérdezem tehát újra, mi van írva a köre, és minek az elhajításától reng meg a föld sok ezer évre. Csak azért kérdezem, hogy megtudjam, mért nem ment vissza a kilenc leprás Jézushoz. Atyaistentől követkekként közösen gondolkodunk. Én itt és most csak a karvezető vagyok, mint a színész szemben a karral Aiszkhülosz drámáiban. A kérdésekre csak a kórusok és az antikórusok összekeve, egésze válaszolhat, mint a görög tragédiákban.

Azt válaszoljuk, hogy egyelőre ilyen az ember. Tudjuk, és alighanem mindig tudtuk hogy testvérek volnánk, vagyunk mindannyian - az egy Isten gyermekei, mind. Tudjuk, és alighanem mindig tudtuk, hogy javainkon osztozni kellene, osztoznunk kell. Azt is tudjuk, és alighanem mindig tudtuk, hogyha valamelyikünk megfélekezve ki- és mivoltáról, pusztít és öl, bombázik és megtorol, azt még jobban kell szeretnünk, mint azt, aki emberhez méltóan viselkedik. És egyelőre nem osztozunk, és egyelőre visszaütünk a támadóra, aki valójában súlyosan beteg. Tesszük azt, amit szülő nem tesz gyermekével, testvér nem tesz a testvérelével. Egyelőre ilyen az ember. Még el van foglalva magával. Nincs apja-anyja, nincs testvére, és nincsen gyermeke, csak önmaga van. Erről beszél Tóth Árpád egy verse, melynek címe oly sokat mondó: Meddő órán. Egyelőre meddők vagyunk. Így szól a vers:

Magam vagyok / Nagyon.

Kicsordul a könnyem. / Hagyom.

Viaszos vászon az asztalomon / Faricskálók lomhán egy dalon.

Vézna, szánalmas figura, én. / Én, én.

S magam vagyok a föld kerekén.

Azt hiszem, emiatt nem ment vissza a kilenc leprás Jézushoz. De még visszamehet egy nem-meddő órán, amikor megtanul a fele-ség szó nyomán egy másik szót is: fele-barát. Amen.

BARCZA BARNA

A SZENVEDÉSNEK VAN ÉRTELME?

„A” lelkigyakorlatos előadás

Ha egyáltalán beszélni akarunk a szenvedésről, és el akarunk igazodni abban a kérdésben, hogy

melyiknek mi az értelme, akkor előbb leltárt kell készítenünk. Egyáltalán miféle szenvedések vannak?

Jó lenne mindegyiket belegyömöszölnünk a felállított kategóriákba.

1. Szervedések, amelyek anyagbaágyazottságunk következményei

Most inkább csak sorolgatni kezdjük, gyűjtögetni, mint afféle leltározásnál.

Gondoljunk itt az időjárás okozta szenvedésekre, a természeti katasztrófákra, egyáltalában védtelenségünkre, kiszolgáltatottságunkra a természeti erőkkel szemben, amelyeket több-kevesebb sikerrel megzabolázunk.

Ide tartoznak testbe zártágunk és időbe zártágunk megélése. Persze, sokan nem is tartják ezt szenvedésnek, mások meg nagyon is szenvedik. Szeretnének repülni, egyszerre több helyen lenni, nem félni az idő múlásától, múltat és jövőt átélni stb.

Mivel az anyag elhasználódik, elromlik, felbomlik, ebből következnek: betegség, öregség, halál stb.

Aztán itt vannak a legpozitívabb szenvedések: az ember fejlődéséhez, kapaszkodásához szükséges erőbefektetések. Természetesen ezt egyesek örömmel élik át, mások szenvedik is. Ne felejtsük: embernek nem születünk, emberré válnunk kell! Embernek lenni nem sors, hanem feladat. Nietzsche azt mondja, hogy az embernek állandóan felül kell múlnia önmagát. Gondoljuk meg, hogy sportban is, ha az ember kimagasló eredményeket akar elérni, állandóan edzésben kell lennie. De ugyanilyen erőfeszítések kellenek a szellemi, kibontakozáshoz. Gondolj a koncentrálásra, a gondolkodásbeli nyomon-maradásra, egyáltalán a tanulás nehézségeire...

E csoportot összefoglalva első közelítésben ezt mondhatjuk: ezen szenvedések egy részére szükségünk van a jó célok elérése érdekében. Más részüket igyekszünk elkerülni, vagyis legyőzendők és részben le is győzhetők. Amiket nem tudunk elkerülni, azokat tudomásul vesszük, mint frusztrációkat, vagy pedig szubjektív módon igyekszünk hasznosítani őket (lásd a 4. pontot!).

2. A közvetlenül vagy közvetve magunknak okozott szenvedések

Noha már előbb említettük a fejlődés erőbefektetéseit, most itt más szempontból tekintjük. Hogy célirányítottak és használhatóak lehessünk, ehhez szükségünk van állandó *aszkézisra*, önmegtagadásra. Hogy eme aszkézisnek ne csak a fárasztó oldalát vegyük észre, hallgassuk meg a Nobel-díjas Nikosz Kazantzakiszt, milyen lelkesítően ír erről:

„Világéletemben úgy éreztem, ez az egyetlen kötelességem: összebékíteni az összebékíthetlent, kibányászni magamból az ősi sötétséget és amennyire tőlem telik, világossággá változtatni. Nem ez az Isten munkamódszere is? Nem ezt kell-e tennünk nekünk is, ha az ő nyomdokaiban akarunk járni? Ellobbanó kurta villám az életünk. Sietnünk kell. – Az egész világegyetem anélkül, hogy sejtene, ezt a módszert követi: minden élőlény egy-egy műhely, amelyben a benne rejtőző Isten megmunkálja, átlényegíti a sarat. Ezért virágozik és terem a fa, ezért szaporodnak az állatok, ezért tudta a majom túllépni önkorlátait, és fölegyenesedve a hátsó lábaira állni. Ma pedig, első

ízben a világ teremtése óta, az ember arra is képessé vált, hogy belépjen Isten műhelyébe, és vele együtt dolgozzék, és minél több hús lényegül át szeretetté, szabadsággá, vitézséggé, annál inkább Isten fiává válik az ember. Teljesíthetetlen nehéz feladat. Egész életemben küzdöttem, küzdök ma is, de szívemben is van még sötét üledék, mindig újra kell kezdeni a harcot... – Milyen félelmetes út vezet felfelé a majomtól az emberig, az embertől az Istenig!” (*Jelentés Grecónak*, Bp., 1970, p. 22–3.)

Természetesen a célirányos feszülés ellentéte még több szenvedést okoz. A hebehurgya, rendszertelen életvitel. Ami által kiszámíthatatlanok leszünk saját magunk és mások számára. A kapkodás, a következetlenség.

Ugyancsak magunknak okozunk szenvedéseket a rombolást okozó szenvedélyekkel: dohányzás, alkohol, narkó... Itt a mértéken túli használat rombolja szervezetünket, testi-lelki erőnlétünket.

Főleg fiataloknál jelentős tényező a különböző vakmerőségekből származó károsodások.

Talán az előbbieket és még az utóbbiakat is összefoglalhatjuk ezen mondat segítségével: A bűnös életmódból származó megbetegedések. Az előbbieken kívül ide tartozik a hajszolt életvitel, a szexuális kicsapongások, az önző, másokkal nem törődő élet, pihenés-, ritmus- és harmóniamentesség. Ezek azok, akik szabadságukat önmaguk ellen fordították. Ráadásul még lázadoznak is Isten vagy mások ellen. Saját butaságukat vagy gyengeségüket igyekeznek mások nyakába varrni. Sorolhatom tovább: mohóság, birtoklási vágy szabadon engedése, előrelátás hiánya. Nincs távlati terv. Önkibontakoztatás elmulasztása.

Itt álljunk meg egy pillanatra! Az ember önkibontakoztatása tehát feladat, annak elmulasztása pedig bűn. De olyan bűn, amely magával hozza a betegséget is. Hallgassuk csak meg a svájci orvost, hogyan ír eme összefüggésekről:

„Itt válik világossá egy lényeges és fontos különbség az állat és az ember között. Az állat nem felelős cselekvéséért. Az ember azonban szabadságot kapott, azaz megszabadult ettől a cselekvésényszertől. A embernek tehát az élet, mint valódi feladat adatott meg. Ha ez így van, akkor az a lehetőség is fennáll, hogy saját magát és életét elhibázza. Elhibázni pedig akkor fogja magát, ha nem él igazán. Igazi életen itt azt értem, hogy mindannak teljességét, ami képességekben és lehetőségekben benne rejlik, a lehető legtökéletesebben kibontakoztatja. A „lehető legtökéletesebben” szó figyelmet érdemel. Mert alig van olyan ember, aki mindannak teljességét, amit képességekben magában hordoz, kibontakoztatná. Mindenkinek választania kell valamilyen vonatkozásban. De a valóságos és igazi élet dinamikus folyamat, és halálunkig mindig újra és újra lehetőségeink megvalósítását követeli meg tőlünk. Ez a jellegzetes emberi állapot valami, ami az embert döntő módon megkülönbözteti az állattól.

Így képességeink kibontakoztatása az ember számára természet-törvény, amelynek követésére hivatott. Ha nem fejtjük ki képességeinket, ez a *megbetegedés* mindannyiunkban szunnyadó lehetőségét szabadítja fel. Ha a halál éppen olyan fontos, mint a születés, akkor tulajdonképpen magától értetődő, hogy a természetben azok az összefüggések is adva vannak, amelyek a halálról gondoskodnak. A betegség lehetősége mindannyiunkban ott szunnyad. Abban, hogy milyen betegségbe esünk, valószínűleg egész sor egyéb tényező is szerepet játszik: öröklött tényezők, mindenkori környezetünkből, életmódunkból és más külső körülményekből fakadó tényezők.

A betegség a természet módszere, amellyel a halálról gondoskodik. Az ember mindig betegségben hal meg. Az a gyakran alkalmazott hasonlat, hogy az ember élete gyertya módjára huny ki, a kórboncnokok tapasztalatai szerint legalábbis rendkívül ritkán valósul meg a gyakorlatban. Valamilyen betegségnek mindig része van a halálban. Így a C csoportba tartozó összes betegségnek, amelyről most beszélünk, alapjában véve egységes végső okuk van, nevezetesen a *kibontakoztatás akadályoztatása*.” (Arthur Jores: *A természettudományos szemlélet határai az orvostudományban*, Orientierung, Zürich, 1967. VI. 30.)

Összefoglalva e pontot, azt mondhatjuk, ezek a szenvedések részben kihagyhatatlanul szükségesek. Más részük bűnös, tehát elkerülendők! Részben pedig kijavítandók.

3. A mások által okozott szenvedések

3.1. A jó emberektől

Először talán furcsán hangzik, hogy a jó emberek is okoznak nekünk szenvedéseket. De még mennyit! Mivel jó emberek, ezért természetesen nem is saját rossz szándékukból. Hát akkor hogyan? Pl. félreértenek bennünket. Esetleg nem ismernek eléggé, vagy rosszul ismernek. Aztán nem tudják kiszámítani, hogy éppen mi a jó nekünk. Ebből származhat egy alkalmatlan látogatás, egy fölösleges ajándék stb.

Ott vannak a hibájukon kívül bajbajutottak, akik mégis sok gondot okozhatnak nekünk: betegek, szegények, kórházba jutottak, anyagilag tönkrementek, avagy átmenetileg anyagi nehézségekkel küszködők...

Jó emberek is elhibázhatják életüket. Rosszul dönthetnek. Tanácsra, segítségre szorulnak. Melléjük kell, hogy álljunk, mert egyedül nem tudnak kievickélni a bajból...

3.2. A rossz emberektől

Hányszor lázadozunk meggondolatlanul a jó Isten ellen, hogy bizonyos kellemetlenségek érnek, pedig csak az Istenhez nem igazodó, önző emberek teszik nehézé életünket.

Mennyi elviselni valónk lehet neveltlenségük, gátlástalanságuk következtében! Avagy éppen káros szenvedélyeikkel mennyi borsot törnek az orrunk alá.

Az egészen gonoszok önzésükkel félre löknek, betartanak, gáncsolnak. Uralkodni akarnak felettünk. Az ő céljaikat szolgáló rabszolgáknak tekintenek. Nem veszik figyelembe saját céljainkat, kibontakozásunkat. Ki akarnak használni, kizsákmányolnak: anyagilag is, időgazdálkodásunkban is.

Felrúgják az emberi együttélés szabályait.

Lenéznek, megvetnek valami miatt.

Gáncsolják jó és közös elhatározásainkat.

Bandákba, klikkbe verődve nehezítik a jók életét.

Az ilyen fajta szenvedésekkel szemben három elvi magatartás lehetséges: vagy figyelmeztetem őket, tehát szembesítem helytelen magatartásukkal, vagy kikerülöm őket, ha lehetséges, vagy elviselem az okozott szenvedést.

3.3. Miért is bántanak?

Nemcsak azt kell megnéznünk, hogy honnan is érkeznek a bántások, hanem azt is, hogy egyáltalán miért is bántanak? Itt három eset lehetséges:

3.3.1. Az ő gonoszságuk miatt

Erre már megadtuk a választ: figyelmeztetem – kikerülöm – elviselem.

3.3.2. Saját hibáim miatt

Ez esetben nekem kell megváltoznom.

3.3.3. Meggyőződéseim miatt

Ez a legkiemeltebb szempont. Hiszen itt Jézushoz tartozásom miatt bántanak. Ez a keresztény ember feladata és sorsa. Hünek lenni meggyőződésünkhöz, és elviselni az érte kapott hántásokat.

Sorrendben ez így történik. Ha meggyőződéseim, Jézushoz tartozásom miatt bántanak, akkor előbb számot adok meggyőződésemről, hitemről. Hiszen esetleg nem is ismeri. Nem is érti meg, hogy miért teszem azt, amit teszek, amibe ő beleköt. Ha számot adtam, akkor két eset lehetséges: vagy megérti, s akkor abbahagyja a bántást, vagy nem érti meg, és akkor folytatja. Ez utóbbi esetben elviselem. Ez az elviselés lesz a szenvedésnek legsajátosabban keresztény formája, vagyis a kereszt.

Itt értjük meg, hogy nem akármit és nem akármiért kell elszenvednünk. Az Isten iránti hűségünkért kell feltétlenül és mindenáron vállalnunk a szenvedést, vagyis a keresztet. Hogy ez mennyire sikerül, ez éppen szeretetünk nagyságát fogja megmutatni. Vagy ahogy Halász Piusz fogalmazza:

„Szeretetünk hőmérője: a kereszt.”

Erről másutt így elmélkedik:

„Mintha a szeretet abban a pillanatban, amikor a föld légkörébe hatol, szükségképpen elválaszthatatlan lenne

a szenvedéstől. – *Sine dolore non vivitur amore* – mondja Szent Bernát. Az ember világában az igazi szeretet mindig áldozatos. És ha a legnagyobb szeretet testesül meg, a legnagyobb áldozat felé sodródik. Mivel szeretet, azért tökéletesen szabad, de mert földi szeretet, azért szükségképpen áldozatos is. – *Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, aki életét adja barátaiért* (Jn 15, 3). A kezdő szeretet a magát adja, hogy örömet okozzon. A nagyobb szeretet önmagát adja, hogy boldogítson. A legnagyobb szeretet pedig az életét adja, hogy üdvözítsen.” (Halász Piusz: *Az apostoli élet három formája*)

Mit kezdünk a szenvedéssel?

Négy tételt fogalmazunk. Ezeket együtt és egyszerre kell igaznak tartanunk. A konkrét élethelyzetben azt a tétel-gombot kell lenyomnunk, amelyik arra az esetre alkalmazható. Esetleg egyidejűleg több gombot is le kell nyomnom.

1. Szívesen vállalom azokat a szenvedéseket, azokat az áldozatokat, amelyeket saját magam kibontakoztatása és mások szeretése miatt vállalom kell (szervetlen és szerves aszkézis).
2. Igyekszem elkerülni, kiküszöbölni mindazokat a szenvedéseket, amelyeket nem okvetlenül kell vállalom sem a magam kibontakoztatása, sem mások szeretése miatt.
3. Azokat a szenvedéseket feltétlenül vállalom kell, amelyeket Jézushoz tartozásom miatt (hitemért, meggyőződésemért) kapok másoktól, és a bántókat nem tudom meggyőződéssel jobb belátásra bírni. Ezek lesznek keresztjeim. Ezek Jézus melletti tanúságtételeim hitelesítői egészen a vértanúságig, vagyis életem odaadásáig. Nyilvánvalóvá kell tennem, hogy még biológiai életemnél is jobban szeretem az Istent.
4. Azokat a szenvedéseket, amelyekre közvetlenül nincs szükségem, de nem tudom megszüntetni (pl. gyógyíthatatlan betegség, mozgásképtelenség), azokat úgy igyekszem elviselni, hogy a lehető legkevésbé akadályozzanak szeretetem megélésében. Az ilyen szenvedés se tudjon elválasztólag odaállni se Isten és közém, se embertársam és közém.

Egy elvi megközelítés

Az ember értéket megragadó és értéket megközelítő lény.

Igen ám! Csakhogy érték nagyon sokféle van. Aki el akar igazodni, és életét helyesen akarja kibontakoztatni, annak először helyes sorrendbe kell raknia az értékeket. El kell készítenie az értékek

hierarchiáját. Hogy a különböző anyagi, biológiai és szellemi értékek között el ne tévedjen, főleg pedig, hogy összeütközések esetén, melyiket részesítse előnyben, ehhez kell piramisba rendezni a rengeteg értéket.

Mi, keresztények, magunkról azt mondjuk, hogy szeretet-csúcsertékűek vagyunk, mert az Isten léttartalmát: a szeretetet helyezzük mindenek fölé, és minden mást ennek akarunk alárendelni. Csakhogy ez az alárendelődés, ez az alsóbb értékek alárendelődése a felsőbbnek, szenvedésként élhető meg, ha az alacsonyabb rendű érték felől nézem, ugyanakkor örömmel, ha a felsőbb érték oldaláról közelítem meg. Pl. hogy egy betegnek bevásárolhassak, ehhez le kell mondanom az aznapi kedvenc szokásaimról: ez szenvedés. Ugyanakkor lelkiismeretem örül, hogy kihoztam magamból ezt a szeretetszolgálatot.

Nem hasznosítható a szenvedés?

Szubjektív feldolgozási szempontok

Az objektív, a tárgyi, a valóságot megragadó szempontokat már soravettük. A gyakorlatban mégis ki-ki a maga választotta feldolgozási szempontok segítségével oldja meg szenvedéseit. Néha jobban, mint az objektívnek felkínált szempontokkal. Vegyük sorra most ezeket is. Kritikájukat úgyis ki-ki már maga el tudja végezni. Az élet ilyen vagy olyan szorult helyzeteiben mégis ott lehetnek ezek a szubjektív szempontok, mint kapaszkodási fogantyúk az elmerülés ellen.

1. Szendések, mint Isten figyelmeztető jelei?

A rövidtávon gondolkodó ember a szenvedések elviselésékor az Istennel perlekedik. Sőt, szidja, káromolja Őt. El is távolodik tőle. Nem egy ateista a szenvedések, betegségek és a halál megtapasztalásakor fordul el Istentől.

Az Isten atyai jóságát és gondviselését elfogadó ember a szenvedésekben Isten figyelmeztetését fogja fel: Nem jársz rossz úton? Amit csinálsz, jó az neked hosszú távon?

Valami ilyesmit tartalmaz az egyetlen reánk maradt Prohászka-vers, amit ő M. Teexshe után fordított németből:

„...Gondolod, kerül életed
útjába egyetlen gátló kő, és hiába?
Lehet otromba, lehet kicsike,
hidd el, ahol van, ott kell lennie.
De nem azért, hogy visszatartsd téged,
s lohassza kedved, merészséged!
Jóságos keze utadba azért tette,
hogy megállj mellette.
Nézd meg a követ, aztán kezdj el
beszélni róla Istennel!
Őt kérdezd meg, milyen üzenetet
küld azzal az akadállyal neked?!

S ha Istennel találkozott,
útdba minden kő áldást hozott...”

A fatalizmus vádjától talán az utolsó két sor véd meg. Mivel saját életemben is tapasztaltam, hogy bizonyos szenvedések új értelmet adnak életünknek, ezért hálás vagyok ezért a szempontért. Ma például úgy fogom fel börtönbe jutásom, hogy azzal Isten új irányba terelte életem. Nálam ez volt a damaszkuszi fordulat, Pálnál más.

2. A szenvedések útján könnyebben rátalálsz Istenre

Tudom, mondhatod, hogy ezek nem szabatosan szétválasztott szempontok. Igazad van. De hát, most szubjektív zónában sétálgatunk.

Nemcsak Istenre találhatsz rá könnyebben, hanem saját boldogságodra, tehát önmagadra is.

Dosztojevszkijt szibériai száműzetésre Ítélték a cári Oroszországban. Amikor a lágerből a fegyveres őrök a vagonok felé terelték, a báméskodók sorából előugrik egy nő, és a kezébe nyom egy kis csomagot. A csomagban az újszövetségi Szentírás volt, benne pedig 50 rubel. Később erre visszaemlékezve, sőt életét áttekintve azt írja: Az 50 rubel mentett meg az éhhaláltól, a Szentírás pedig a szellemi éhhaláltól. Hosszú éveken keresztül ez volt egyetlen szellemi tápláléka. Aki ismeri műveit, az tudja, hogy szinte mindent innen merített, vagy ezzel színezte – értelmezte mondanivalóját.

Dombi atya elmékedésében hallottam:

Szívünk mélyén ott az olthatatlan vágy az Isten után. Az Istent jelképezi a tenger. A tengerbe eljutni: ez a boldogság. A tenger azonban távoli. Sokan pótboldogságokat keresnek helyette, melyek közeli. Ezek a tavak, vagyis a véges érzéki örömök. – Egy dolog bizonyos: a tóból sohasem lehet eljutni a tengerbe. A tengerbe csak a folyó sodrása visz. A folyó sodrába lenni: ez a szenvedés. – Lelkünk legmélye tehát igényli a szenvedést, ugyanakkor csömört kap a tavi élet problémátlán jólététől. Nagyon sok ember nem döbben rá erre, ezért Istennek ki kell őt pecáznia élvezeteinek tavából és bedobni a szenvedések folyójába. – Boldog az az ember, aki megtapasztalja, hogy az Isten ennyire törődik vele.

3. A szenvedések befelé fordítanak

Ki látott többet a vak Miltonnál?

Ki hallott többet a süket Beethovennél?

Kórházban, börtönben az emberek végre ráérnek gondolkodni. Vera testvérem, amikor éjszakás nővér volt, elmondta, hogy mindenki odahívta az ágyához, vagy kimentek a nővérszobába, és folyt a nagy föltárulkozás. Könnyű volt belemozdítani életükbe, mert csak egy-egy okos kérdést kellett föltenni. Tanúja lettem sok börtönbeli cellatársam nagy

fogadkozásainak, hogy majd miként fogják átrendezni eddig elrontott életüket.

4. A szenvedések érlelő hatása: elviselése, legyőzése bölcsésé tesz

Sokszor látjuk, tapasztaljuk, a még meg nem próbált fiatalok laposságát, komolytalanságát, felszínességét. Ugyanakkor sok szenvedést elviselt ember bölcsessége szembetűnő. Noha természetesnek tartjuk, hogy az ember általában szabadulni akar a szenvedéstől, azt már kevesebben ismerik fel, hogy érlelő hatása van annak, hogyan dolgozza fel valaki a szenvedéseit.

Egy kedves, tanulságos legenda szerint az Úr Jézus és Szent Péter vitték keresztjüket egy meredek úton. Az Úr elől, Péter utána. Péter nagyon nehéznek találta, és suttymban le-levágott belőle egy darabot, míg egész rövid nem lett. Mikor fölértek egy magas hegyre, az Úr így szólt: megérkeztünk a mennyország elé. A hegy és a felhő közötti szakadékon átszűk a keresztünket, és átmegyünk rajta a mennyországba. Az Úr Jézus a maga hosszú keresztjét átfektette, éppen ezért, átment rajta, s már a mennyben is volt. Péter sehogy sem ért át rajta. Kénytelen volt az Úr szavára visszamenni, összeszedni a levágott darabokat, összeszögezni, ismét megtenni a fáradságos utat, s csak így ért át a mennybe.

5. A szenvedések segítenek lefaragni hibáinkat

Babits írja a *Psychoanalysis cristiana* c. versében:

„Mint a bókos szentek állnak a fölkében
kívülről a szemnek kifaragva szépen,
de befelé, hol a falnak fordul hátok,
csak darabos szikla s durva törés tátog:
ilyen szentek vagyunk mi!”

Aztán felteszi a kérdést:

„Ki farag valaha bennünket egészre,
ha nincs kemény vésőnk, hogy magunkat vésné,
ha nincs kalapácsunk, szüntelenül dúló,
legfájóbb mélyünkbe belefúró fúró?
Szenvedésre lettünk mi.”

És végül az utolsó versszak:

„Szenvedni annyi, mint diadalt aratni:
Óh hány éles vasnak kell rajtunk faragni,
míg méltók nem leszünk, hogy az Ég Királya
beállítson majdan szobros csarnokába.
Krisztus Urunk segíts meg!”

Most pedig ismét Nikosz Kazantzakiszt hallgassuk:

„...És attól a perctől fogva, hogy beeláttam a mélységbe, egyéniségem kezdett megszilárdulni. Már nem folyt örökké változóan, mint a víz, hanem egy fénymag köré sűrűsödött, lassan felöltötte saját arcát. Már nem tévelyegtem jobbra-balra, hogy kitapasztaljam, milyen fenevadtól származom, hanem teljes biztonsággal haladtam előre utamon, mert tudtam, milyen az igazi arcom, és mi a kötelességem: az, hogy

ezt az arcot a tőlem telhető türelemmel, szeretettel és művészi készséggel kialakítsam. Mit jelent az, hogy kialakítsam? Hogy lobogó lánggá tegyem, és ha még van időm, mielőtt eljő a Halál, ezt a lángot fénné változtattam, és a Halálnak már ne maradjon mit elvennie tőlem. Mert mindig is ez volt a leghőbb törekvésem, becsvágyam: hogy ne hagyjak a Halálnak semmi elvonnivalót, legföljebb néhány csontot.” (*Jelentés Grécónak*, Bp., Gondolat, 1970, p. 25.)

. A szenvedésekkel vezekelhetünk bűneinkért

Ez az előbb említett önmagunk faragásának passzívabb formája. Az a fajta megtisztulás, amikor az ember maga akarja jóvátenni bűneit. Nem mintha Isten ezt kívánná. Valahogy mégis ott rejlik az ember lelke mélyén. Mióta nyomon követhető az emberiség története, azóta találkozunk engesztelő áldozatokkal. Mintha valami objektív igazságszolgáltatás színe előtt kellene magunkat tisztába tennünk. Ezt a felfogást hordozza a tisztítóhely tanítása is.

Betegágyon, halálos ágyon hányan ajánlgatják szenvedéseiket életük során elkövetett bűneikért – esetleg mások bűneiért...

7. A szenvedés lehet: sorsközösség megélése Krisztussal

A tényleges sorsközösséget már megfogalmazzuk a második részben. Szent Pál azt írja a Kolosszei levélben:

„Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegyesítem azt, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből, Testének, az Egyháznak javára.”

Ha Jézus egyháza a kontrasztársadalom, akkor természetes dolog, hogy az ő követői elhatárolódnak az evilág fiainak élvezet-centrikus és rövidtávú életberendezkedésétől. Ez a másfajta életvitel olyan fajta szenvedéseket szolgáltat, amelyek birtokában úgy haladunk az életszentség útján, hogy egyre hasonlóbba leszünk

Krisztushoz. Minél több ember fog Krisztussal sorsazonosságban élni, annál több lesz látható, tapasztalható az Ő egyházából.

FARKAS ISTVÁN

MORZSI

Augusztus vége felé járt már. Szabadságunk javát már megtettük. Hajnalonként már a szarvascsordákat kerestem és figyeltem a közelgő bögés miatt. Délelőtt még napoztunk a kirakott pilleágyon és a nyugágyban, de este felé már bele kellett bújni a tréningruhába, ha egy kis csillagnézésre kinn akartunk maradni a ház előtt. Igaz spekulálni valónk is volt elég. Apám

emlékéről, Anyám lakáscsere gondjairól, a mi Fehérváron maradásunkról.

Beszélggettünk Apámról, hogy mi mindent kellett volna még megbeszélni vele, megmutatni neki, megkérdezni véleményét még sok mindenről, amiről ma már nem lehet és amikről azóta kiderült, hogy mindig tudtomra adta véleményét, ha gondolatban megkérdeztem Tőle. De legtöbbször csak ültünk szótlánul, hallgattuk az esti erdő neszeit és örültünk annak, hogy együtt lehetünk.

Többnyire Morzsi is velünk üldögélt. a kerítés mellett a kisleány tövében volt az állandó esti pihenőhelye. Ahogy szürkült egyre jobban beleolvadt fekete foltja a fenyő árnyékába és mire megjelentek az első csillagok már csak a fehér mancsa jelezte, hogy velünk van. Akkor augusztusban azonban eléggé nyugtalan volt, sokat ugatott, csavargott és rengeteg "nyomot" hagyott maga után. Csak akkor kezdett nekem valami derengeni, mikor egyik este a szeméthordó sétánk után ismét megjelent kapunknál Béla — a gyönyörű kivaszkan — fehér sörénye és feltűnő érdeklődést tanúsított irántunk. Föl-alá szaglászott. Teljesen levetkőzte szokott, hűvös eleganciáját. Még arra is képes volt, hogy nekitámaszkodjon a kapu rácsának, hátha kinyílik. nagyon izgatott volt. Morzsi látszólag rá sem hederített, de megugatta amikor látta Béla betörési kísérletét az ő vadászterületére. Pedig öt perccel azelőtt mikor Bélának kapujánál találkoztak Morzsi a szokásos félénkséggel viselkedett. Igaz, hogy más hangon nyüszített és többször is körbeszaglászta egymást, de ennek én nem tulajdonítottam különös jelentőséget. Máskor is előfordult. Éva, Béla gazdája gyanakvóbb volt. Mindjárt megkérdezte, nem tüzel-e Morzsi? Nem tudom már mit válaszoltam. Valószínűleg azt, hogy "Á, dehogyan" bár a hangom nem lehetett túl meggyőző, mert Morzsi viselkedése miatt gyötört a balsejtelem.

Ez már második este volt. Morzsi Béla távozása után egy darabig nyugton volt, majd néhányszor kiment a kapuhoz és vágyakozóan tekintett kifelé, majd felénk. "Na - Mondtam Märynek, rajtunk ne múljon a boldogságuk, bár kár lenne télire összeszedni egy pár kölyköt". Azzal kiengedtem a kapun, még mindig azzal a reménnyel, hogy tévedek. Morzsi egy pillanat alatt eltűnt Béla nyomán, mi meg tovább iszogattuk egyik kollegánk finom borát. Nem volt egy Villányi Oportó, de esti kvaterkázáshoz kitűnő volt.

A találkák aztán rendszeressé váltak egy pár napon keresztül. Morzsi semmit sem változott. Izgatott, nyugtalan, ugató volt. Bélára viszont Éva panaszkodott, hogy hajnalban alig-alig akar vele sétálni menni és egész nap csak döglik a verandán a korlát árnyékában. Akkor még meg is mosolyogtuk Bélát hogy kikészült a ki kalandtól. Kár volt mosolyogni.

Sajnos letelt a szabadság. Persze a kánikula is aznap jött vissza, amikor mi hazaindultunk. Morzsi kikísért a buszhoz. Érzékeny búcsút vettünk tőle, de tudtuk, hogy nem lesz rossz sora, mert még maradt fenn egy-két rendes ember akik ellátják élelemmel.

Anyám, aki ha tudott minden hétvégén felment valamelyik barátnőjével Dobogóra, hozta a hírt, hogy Béla eltűnt. A kis flórt után egyik nap nem került elő. Eleinte nem volt nagy az ijedség, mert már máskor is előfordult, hogy egy hétre is elcsavargott, mikor már sárgulni kezdtek a hársak levelei és Béla még mindig nem került elő mi, a legoptimistábbak is letettünk róla. Évák a környék összes erdészét és faluját végigjárták, hirdették, siratták, de hiába. Béla örökre elveszett.

Morzsi viszont hétről-hétre gömbölyűbb lett. Hordtuk is a hurkát, kolbászt, levescsontot amikor jöttünk, de azt csak kéthetente tudtuk összeegyeztetni többi hétvégi programunkkal. Megjött az októberi eső és szél és Morzsi már a kirándulásaimra sem kísért el, igaz nem is erőltettem. Märy leveseket főzött neki, szóval amikor ott voltunk mindent megkapott, ami egy "kismamának" jár.

Nekifogtam egy komoly téglakutyaól építésének, alul-felül, oldalt szigetelve, szalmával bélelve, kacsaláb nélkül persze, mert azt ugyanis lerágta volna. Morzsi azonban bele sem dugta az orrát. Este mindig eltűnt és csak délelőtt jelent meg a napi adagjáért. Velünk volt egész nap még október végén is, de este mindig elindult a kerteken át felfelé az út felé.

Véletlenül láttam meg egyik reggel, amint a tizedik szomszéd házának teraszán napozott. Másnap korán indultunk haza és a napi elemózsiájával elindultam a szomszédhoz, mert Morzsi csak nem akart jönni.

65 év körüli úriember farigcsált egy kidőlt hársfát a kertben. A kapu nyikorgására Morzsi ugatni kezdett. Látszott, hogy ott is otthon érzi magát.

Meglehetősen félszeg vagyok ismerkedésnél, így csak nehezen böktem ki, hogy mi járatban vagyok. Az öreg sem akarta mindjárt megérteni, hogy miért keresem én az ő kutyáját. Szóval nem tudtunk egymásról. Morzsi tudta, hogy két gazdája van - sőt ő még többről is tudott mint kiderült - de mi nem tudtuk, hogy közös a kutyánk.

Hamar tisztáztuk azután Morzsi múltját, a tavalyi kiskutyái sorsáról kölcsönösen kiegészítettük egymás értesüléseit, majd rátértünk a jelenre és a nem túl biztató jövőre.

- Házat én is csináltam neki, nézze egy egész pince az övé lehetne, de felé sem néz. az utca végén Solyomék is szokták etetni, sőt ott is készült neki és a kicsiknek

szállás, de oda sem jár. Látja tavaly is ott az országút alatti csőben ellett meg - mondta és tanácstalanul tárta szét karját.

- Megvan annak a magához való esze, biztosan kinézett már egy jó helyet itt a közelben - mondtam, de azért nehezteltem Morzsira, hogy nem veszi igénybe a kacsaláb nélküli kastélyát amit építettem neki.

- Csak a kicsik, azokkal mi lesz itt télen, nem élük meg azok a tavaszt itt fönn - mondta az öreg és meglepődtem hangja szomorúságán.

Aztán megjött az első hó és Morzsi hasa egyik vasárnapra leapadt. Lázás keresgélés kezdődött.

- Megtalálta a kicsiket? - kérdezte Jámbor úr.

- Nem, még nem sikerült megfigyelnem hová megy Morzsi.

- Nálunk is egy perc alatt bekapja a tejbegrízt és már rohan is. Ha követem, akkor össze-vissza bolyong. Nem akarja, hogy megtaláljuk a kicsiket.

Nem akartam elmesélni neki, hogy előző nap egy fél órán keresztül bolyongtam én is Morzsival a környéken anélkül, hogy bármi jelét találtam volna kicsiknek. Az összes elhagyott farakást, félig lakatlan nyaraló, vízlevezető csöveket végigkutatam. Hiába.

Azután megoldódott magától a rejtély. Egyik hajnalban fölfelé baktattam a kertek mellett az országúthoz, amikor megmozdult egy farakás. Egy öklömnyi fehér gombolyag gurult ki alóla és egérvékony hangon, de bátran ugatott felém. Tíz lépésre sem volt a napi közlekedő ösvényünktől és Jámborék szomszédjának kertjében.

Volt nagy öröm. Hordtuk a tejbegrízt, tejet, levest s kiskutyáknak, mert addigra Morzsi hasa véresre volt marva. Nyilván elapadt a teje is a nélkülözéstől, mert nagy ívben elkerülte a kicsiket.

Öt volt. Három az apjára ütött. Hó fehérek voltak enyhe zsemlefoltokkal. Egy teljesen fekete, egy pedig kiköpött anyja fekete fehér foltokkal a mancsain és a nyakán a fejétől egészen a hasáig. Szóval gyönyörűek voltak. Játszottak, verekedtek, kergetőztek a napon. Sokat még nem láttak a világból és egy-egy kiadós kaja után szorosan összebújtak odújuk legalján.

Nem volt kegyes az idő hozzájuk. November közepén 20 cm hó esett és igen hideg lett az idő. Nem beszéltek meg Jámbor úrral a kicsik sorsát, de beszélgetéseinkből kiderült, hogy sem akarja fennhagyni őket a hegyen télire.

Egy szombat reggel aztán elindultam Dobogókőre, hogy amennyi belefér egy kosárba, annyit lehozok belőlük. Kemény tél volt. Amikor felértem zúzmarás köd fogadott, a hó sem olvadt el azóta. A kicsiknek nem találtam nyomát sem. A farakást és aljában az odút belepte a hó. Jámborék otthon voltak. a kertben Morzsi fogadott. Majd ledöntött a lábamról úgy örült nekem, na meg a kiló véres hurkának - gondolom.

Határozott voltam.

- A kiskutyákért jöttem. Leviszem őket magammal. Mindegyiknek megvan már a gazdája - füllenttem a nagyobb hatás kedvéért. Nem tetszik tudni merre vannak?

- Morzsi múlt héten áthozta őket ide hozzánk - mondta az öreg.

Tényleg elviszi őket?

- Persze, ezért jöttem egyenesen Fehérvárról.

- Kettőt tegnap elvittek, de három még itt van a lépcső alatt. Oda hurcolta őket Morzsi.

Na gondoltam, dumálhatsz öreg nekem, biztosan te hoztad át őket az odúból, hogy közelebb legyenek hozzád.

A kicsik ott voltak. Szalmával bélelt kis kuckóban, összegömbölyödve egymáson szuszogtak.

- Jó - mondtam. Féltizenkettőkor visszajövök értük. A tizenkettessel megyek le.

Az öreg nem válaszolt csak nézte a kicsiket. Morzsi elkísért, mert érezte, hogy a véresen kívül is lesz még valami meglepetés. Nem csalódott. Egy fél kiló májas hurka is volt még nálam a válás megkönnyítésére.

- Már vissza is jött? - Kérdezte Jámbor úr, mikor féltizenkettőkor bekopogtam.

- Igen, vinném őket - mondtam és már előre örültem, hogy órákra, esetleg napokra velünk lehetnek a kölykök.

Azt persze nem árultam el, hogy csak teljesen bizonytalan ígéreteim voltak a kiskutyák elhelyezését illetően. No, de legfeljebb nálunk lesznek egy ideig. Elég nagy a konyha.

Óvatosan raktam be egyenként a kölyköket a kosárba. Éppen elért a három egymás hegyén hátán. Nem volt nagy kosár. Jól bebugyoláltam őket egy rossz tréning darabjaival.

Az utolsónál odajött Morzsi és karomra tette a mancsát. Könyörgően nézett rám, bár tudta, hogy jobb lesz a kicsiknek nálam, fáj megválnia tőlük. Két hét múlva

mikor visszavittem a kosarat a rongyokkal a fönti sufniába, éjjel kiásta az ajtó alatt a földet, mert érezte a kölykök szagát a rongyon.

Mikor felálltam az öreg is rátette a kezét a karomra.

- Vigyázzon rájuk. Nagyon megszerettem őket.

Hirtelen elfordult. Miután kifújta az orrát és megtörölgette a szemüvegét visszafordult.

- Ne haragudjon. Úgy látszik öregszem. Hamar bepárasodik már a szemüvegem.

Én csak dadogtam valami búcsúzásfélét és már a Kétbükkfa nyeregnél jártunk, amikor még mindig úgy éreztem magam, mintha elloptam volna a kiskutyákat Jámbor úrtól, de boldog voltam, hogy megismerhettem ezt a tényleg jámbor, jólelkű öregurat.

1989.

RAINER ALBERTZ

JÉZUS „SZÉKFOGLALÓ PRÉDIKÁCIÓJÁNAK” ÓSZÖVETSÉGI HÁTTERE

Izajás 58,1-12 egyértelműen társadalometikai szöveg, egészen konkrét társadalomtörténeti háttérrel. Ha a későbbi hagyományban bizonyára nem volt is ismert minden olyan kortörténeti összefüggés, amelyet a történet-kritikai kutatással fel tudunk tárnai, mégis úgy tűnik, hogy mindig tisztában voltak e szöveg világos etikai irányultságával. Ez bizonyíthatóan érvényes a későbbi rabbinikus hagyományra, amelyben Iz 58. fejezete a központi szövegek egyike volt, amellyel megalapozták a részletesen kidolgozott alamizsnázkodási rendszert. Mivel azonban Lukács nem csupán az Ószövetségnek volt alapos ismerője, hanem – ahogy nem utolsósorban Lk 4,16-20 zsinagógai jelenetének megformálásából is láthatjuk – igazán jó ismeretei voltak a zsidó vallásos életéről is, valamelyes bizonyossággal feltételezhetjük, hogy számára sem maradt rejtve ennek a szövegnek az egyértelmű társadalmi irányultsága. Ez annál is valószínűbb, mivel amint ismeretes, kettős művében (Lk és ApCsel) is fontos szerepet játszik az alamizsna-adás.

Tehát megállapíthatjuk: A Lukács által az Iz 58,6-ból átvett idézetben („szabadulást vigyek az elnyomottaknak”) a *tethrauszmenoi* szó nem jelenti sem a bűnösöket, sem a démonok által megszálltatkat, hanem egyértelműen a *gazdaságilag tönkretettekről* beszél.

Ha tehát Lukács indítatva érzi magát arra, hogy Jézus „székfoglaló prédikációján” belül egy ilyen, világosan *gazdasági vészhelyzetben lévő* emberekre

irányuló szövegösszefüggést szólaltasson meg, akkor azt akarja egyértelművé tenni a Bibliájukat ismerő olvasói számára, hogy Jézus küldetése ezt a társadalmi vonatkozást is magában foglalja, sőt éppen erre vonatkozik. Ezzel azonban *társadalmi irányban konkretizálja* Iz 61,1-12 „lebegő”, átvitt értelmű nyelvezetét. A „szabadon bocsátásról” és „az Úr kegyelmi esztendejéről” szóló kép nála világos társadalmi irányultságot kap, mégpedig az ószövetségi „szombatév” és „jóbelév” értelmében. A szegények, vakok és rabok nála *valós társadalmi*, illetve testi szükségállapotban lévő embereket jelentenek. Iz 58,6 betoldása kifejezetten a *szó szerinti*, elsődlegesen társadalmi jelentéstartalmat rögzíti.

Így hát az ószövetségi szövegek háttérben tisztázódni látszik annak a vitatott kérdésnek a magyarázata, hogyan akarta érteni Lukács a 4,18-19 címzettjeire vonatkozó adatokat. Ha fenti értelmezésünk helyes, akkor Lukács az ószövetségi idézetek segítségével egészen tudatosan messiási üdvösséghezóként akarja bemutatni Jézust, olyanként, akit Isten éppen *az emberi társadalom alsó rétegében* élő emberekhez küldött, a szegényekhez, a rabokhoz, a krónikus betegekhez és a gazdaságilag tönkretettekhez, és pedig *minden szegényhez*, Izrael népén belül és kívül egyaránt, minden korlátozás nélkül.

Lk 4,18-19 ilyen értelmezése természetesen csak akkor van végérvényesen biztosítva, ha beilleszthető Lukács kettős művének nyelvhasználatába és mondanivalójának egészébe.

Nyelvi síkon ez nem támaszt semmilyen nehézséget: A maradék 9 hely mindegyikén, ahol a *ptókhosz*=szegény még előfordul a Lukács-evangéliumban (Lk 6,20; 7,22; 14,13.21; 16,20.22; 18,22; 19,8.21), szintén teljesen *reális társadalmi értelemben* szerepel ez a szó, ami abból is kiviláglik, hogy a 9-ből 4 helyen kifejezetten a *plusziosz*=gazdag szóval áll ellentétben (Lk 6,20-24; 16,20.22; 21,3). Lukácsnál az első boldogmondásból (Lk 6,20) jellemző módon hiányzik a Mt 5,3-beli, spiritualizáló *tó pneumatí*=a lélekben kifejezés. [A szerző itt téved, mert Máténál is *anyagis szegénységről* van szó, amelyet azonban a Lélek ösztönzésére vállal valaki. – A ford.]

A *ptókhosz*=szegény szó bizonyos *jelentésbővülést* nyer azáltal, hogy Lukács többször a krónikus betegekkel és a sérültekkel állítja egy sorba a szegényeket, vagyis a nyomorékokkal, bénákkal, vakokkal, süketekkel és leprásokkal (vö. Lk 7,22; 14,13.21). De a kemény ókori társadalomban ez megfelel a valóságnak: a krónikus betegek és a különböző sérültek a *társadalom legalsó rétegének peremcsoportjaiba* tartoztak, és gyakran csak koldulással tudták tengetni életüket. Lázár, a Lukács-evangélium példaszereplő szegénye is szegény és beteg (Lk 16,19-31). Ennek a jelentésbővülésnek felel meg a vakok megnevezése Lk 4,18-19-ben.

A *tárgyi síkon* valamivel bonyolultabbak a dolgok: A Lukács-evangéliumban nincsen olyan szöveg, amely szerint Jézus egy jellemző társadalmi szükségállapotból, mondjuk adósrabszolgaságból szabadít meg egy szegény embert, ahogyan Iz 58,6 alapján tulajdonképpen elvárhatnánk. Jézusnak a szegényekre irányuló felszabadító viselkedése *Lukács számára* mindenekelőtt a beteggyógyításokban, a démoni hatalomtól történő megszabadításban valósul meg. Ez a János-tanítványok tudakozódása nyomán válik a legvilágosabbá, amikor is a válasz Iz 61,1 átvételével van megfogalmazva, és kifejezetten Lk 4,18-19-re utal vissza: „És azt felelte nekik: »Menjetek, és jelentsétek Jánosnak, amit láttatok és hallottatok: vakok újra látnak, bénák járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak talpra állnak, és a szegényeknek örömezenet hirdettetik»” (Lk 7,22). Ezeknek a gyógyításoknak természetesen társadalmi összetevőjük is van, hiszen a krónikus betegek *ténylegesen koldusszegények voltak* az akkori palesztinai társadalomban.

Nagyon sok szentírástudós Jézus názareti beszédében és (a mátéi hegyi beszédnek megfelelő, lukácsi) mezei beszédében is „lelki szegényként” értelmezi a „szegény” fogalmát, vagyis olyan emberként, aki „semmit nem tulajdonít önmagának, hanem üres kézzel áll Isten előtt, és mindent tőle vár”. Itt idézett tanulmányában a szerző világosan kimutatja, hogy ez téves értelmezés, és Jézus *ténylegesen az anyagilag szegényekről* beszél mindkét szövegben. (A fordítás az eredeti tanulmánynak csak töredékét tartalmazza.)

ford.: g.g.a.

Forrás: Rainer Albertz: *Die »Antrittspredigt« Jesu im Lukasevangelium auf ihrem alttestamentlichen Hintergrund* (1983) – <https://scihub.ru/10.1515/zntw.1983.74.3-4.182>

SZULY RITA

LÉNÁRD ÖDÖN

A kommunista diktatúra által leghosszabb ideig bebörtönzött piarista szerzetes, aki annak ellenére maradt aktív lelképásztor Magyarországon, hogy a rendszer mindent megtett elhallgattatásáért, elűzéséért. Papi és kisközösség-építő hivatását soha meg nem tagadva dolgozott előbb a keresztény ifjúságért, a rendszerváltás után pedig a történelmi igazság felderítéséért.

Loszkot Ödön néven született Budapesten 1911. szeptember 11-én. Édesanyja, Bohdanczky Etelka egyedül nevelte fel öccsével, Ernővel és húgával,

Etelkával együtt, mivel férje, Loszkot Ödön hadnagy Lemberg mellett hősi halált halt 1914-ben.

A két fiú a pesti piaristáknál tanult, Ödön végül a kecskeméti piarista gimnáziumban érettségizett 1929-ben. Tizenöt évesen, tehát amint a szabályzat megengedte, belépett a piarista rendbe. 1929. szeptember 13-án egyszerű, 1933. szeptember 8-án ünnepélyes szerzetesi örök fogadalmat tett. A három testvér 1931-ben változtatta a vezetéknévet Lénárdra. Ödön 1931 és 1936 között Budapesten teológiát hallgatott, valamint a Pázmány Péter Tudományegyetemen latin-történelem szakra járt, ahol Szekfű Gyulának, az újkori magyar történelem tanszék professzorának közvetlen diákköréhez tartozott, Kosáry Domokos későbbi történészprofesszorral együtt. Szekfű megpróbálta kikérni a rendjétől, hogy a tudományos pályán indítsa el, azonban a piarista elöljáró ezt azzal az érveléssel utasította el, hogy a rendnek nem tudósokra, hanem tanárookra van szüksége.

Lénárdot a tanári diplomájának megszerzése évében, 1936. június 14-én szentelte pappá Grósz József püspök. Az egyetem után gyakorló tanárként működött előbb Budapesten, majd Kecskeméten, 1938-tól a szegedi piarista gimnázium tanára, 1939-től igazgatóhelyettese volt egészen 1945-ig. 1947-ben szociológiát tanított a piarista hittudományi és tanárképző főiskolán, a Kalazantinumban.

A piarista rend az Actio Catholica (AC) kérésére 1945. október 1-jétől átengedte szolgáltatételre országos kulturális titkárnak. A szervezetnél végzett munkája révén Lénárd fontos szerepet töltött be az egyházi iskolák megtartásáért folytatott küzdelemben is, ugyanis feladatköréhez tartozott a Katolikus Szülők Vallásos Szövetségével való kapcsolattartás. Így az ő címére küldték az egyházi iskolák államosítása elleni tiltakozó leveleket szerte az ország minden pontjáról. Az állambiztonsági szervek az AC Ferenciek tere 7. szám alatti központjában többször tartottak házkutatást, Lénárd azonban a körülményektől függetlenül folytatta a munkát.

Letartóztatására végül 1948. június 17-én került sor az Actio Catholica hivatalában, másnap további három papot vettek őrizetbe. Mindannyiuk ellen izgatás címén, a köztársaság védelméről szóló 1946. évi VII. te. (az úgynevezett „hóhértörvény”) 2§ b) pontja alapján indult eljárás. Az ügyben 1948. július 23-án hirdetett ítéletet a Budapesti Népbíróság. Lénárd Ödönt hat év szabadságvesztésre, tíz év közügyektől való eltiltásra, valamint teljes vagyonekzárásra ítélték.

Első börtönbüntetéséből 1953. augusztus 1-jén, a Nagy Imre-féle amnesztiával szabadult, ezt követően titokban

folytatta lelkipásztori munkáját. 1961. február 6-án, a „Fekete Hollók” fedőnevű akció keretében „államellenes bűncselekmény alapos gyanúja miatt” újból letartóztattak, majd június 19-én hét és fél év börtönbüntetésre és tíz év közügyektől való eltiltásra ítélték. A persorozatban nemcsak Lénárdot, hanem az általa lelki vezetőként gondozott, 1955-ben titokban alakult női szerzetesközösség elöljáróját, Tímár Ágneszt is elítélték. Mindketten 1963. március 27-én szabadultak, ami U Thant ENSZ-főtitkár budapesti látogatásának volt köszönhető, ugyanis az amnesztia is a főtitkári vizit feltételei között szerepelt. Mivel Lénárdot papi, ifjúságnevelő és közösségvezető hivatásának gyakorlásától a börtönévek sem tudták eltántorítani, 1966. április 19-én házkutatást tartottak a lakásán, és harmadszor is letartóztatták. A következő év október 31-én a Budapesti Fővárosi Bíróság a „népi demokratikus államrend ellen elkövetett izgatás és államellenes összeesküvés vezetése” bűntettében állapította meg felelősségét. Szigorított börtönben végrehajtandó tizenkilenc év szabadságvesztés, valamint nyolc évközügyektől való eltiltás és teljes vagyonekzárás volt az ítélet. 1977. június 30-án szabadult végleg, ezúttal a Vatikán közbenjárására. 1991. május 27-én a Legfelsőbb Bíróság ártatlannak nyilvánította, rehabilitálta, és kimondta a korábbi ítéletek semmisségét.

Utolsó szabadulásával kapcsolatban ő maga úgy nyilatkozott, hogy sem a bíborostól, sem a Vatikántól nem kért büntetése megrövidítése érdekében közbejárást, büntetését maradéktalanul le akarta tölteni. Magatartásán nem változtat sem most, sem szabadulása után. Ezzel Lékai László bíboros, esztergomi érsek azon kérésére utalt, hogy igyekezzék betartani a börtön rendjét, és tanúsítson megfelelő magatartást, mivel a Vatikán lépéseket kíván tenni szabadulása érdekében.

A „megfelelő magatartás” alatt Lénárd egyértelműen a katolikus hitének, az isteni akaratnak megfelelő életvitelt értette. Ahogyan ő fogalmazott: „A kinyilatkoztatáshoz hűségesebben maradni az egyetlen út. [...] A hűséget pedig csak úgy lehet csinálni, ha az ember a keresztet vállalja. Ezért soha nem tettem le államesküdt, mondván, hogy ami ellen Róma tiltakozik, azt én nem teszem meg. Mindig fizikai munkával kerestem meg a kenyeremet.”

Az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) munkatársai a kegyelmi kérvény intézése mellett tárgyalást kezdeményeztek a Vatikán illetékeseivel Lénárd Ödön helyzetéről. A piarista rend budapesti központjára és a tartományfőnökre, valamint Lénárd környezetére is megpróbálták hatni, hogy vegyék rá a szerzetest az ország elhagyására. Láthatóan különösen fontos volt a kádári rendszernek a vele meg nem alkuvó egyházi

személyek eltávolítása az országból. Személyesen utazott Budapestre a rend központi vezetéséből a közép-európai piarista provinciák ügyében illetékes lengyel asszisztens. Lénárd így emlékezett beszélgetésükre: „Melegszívű, tisztalelkű pap volt, és azt mondta nekem, hogy ha ki akarok menni, tárt karokkal fogadnak. Meghatároz-hatom az országot, a rendházat, ahol élni szeretnék, de ők maguk nem fognak kiharcolni az országból. Amire azt feleltem, én meg nem fogom ezt kérni.”

Hitvallásának részét képezte az a mentalitás, hogy „addig kell elvégezni az embernek a feladatát, ameddig a két keze ér”, vagyis azt, amit módjában áll megtenni, tegye meg. Ez a megalkuvást nem ismerő tenni akarás mutatkozik meg abban is, ahogy sem papi hivatásával, sem ifjúságnevelő munkájával nem hagyott fel, és tovább folytatta a kiscsoportok lelki gondozását is.

Ugyanígy a „hűségben megmaradás” vezérelte, mikor 1990-ben Timár Ágnes nővérrel (akit vele együtt 1966-ban másodszor is letartóztattak) megalapította a Jelenkori Keresztény Archivumot. Ebben hatással volt rá a német katolikus püspöki kar által felállított Institut für Zeitgeschichte, amelyet a náciizmus és a katolikus egyház kapcsolatainak, történetének tudományos igényű feltárása céljából hoztak létre. Lénárd haláláig gyűjtötte és rendszerezte az iratokat, amelyeknek első tudományos igényű feldolgozása, az Erő az erőtlenségben című munkája 1994-ben jelent meg. Több alkalommal felvetette, hogy a katolikus egyháznak aktívan részt kell vállalnia saját közelmúltjának feldolgozásában, de legalább az iratok biztonsági másolatainak gyűjtésében. Mivel ebben az ügyben érdemi eredményt nem sikerült elérnie, 1998-ban felállította Kismaroson a Ciszterci Nővérek Boldogasszony Háza Monostor Egyháztörténeli Intézetét.

Amikor a már idős szerzetest arról kérdezték, hogy mindig meg- volt-e benne az a bizonyosság, hogy Krisztusért és a hitéért szenved, teljes meggyőződéssel válaszolta, hogy „csak azért”.

Lénárd Ödön 2003. május 23-án hunyt el Kismaroson

VADAS ÉVA

„Ügy éreztem, hogy az Isten ügyéért tudatosan vállalt és elviselt évekért számomra méltatlan lenne anyagi kárpótlást kérni” - mondta egy interjúban Vadas Éva Szalézia, pedig neki is járt volna kárpótlás. A Rákosi- és Kádár rendszer börtönében is raboskodó szerzetesnő ugyanis minden időben hűségesen kitartott a szerzetesi fogadalmi (szegénység, tisztaság, engedelmesség) mellett. Megadatott számára, hogy amikor az államhatalom miatt nem élhetett szerzetesi közösségben, a Bokor közösségben mégis hasonló elkötelezettséggel szolgálhatott.

Vadas Éva értelmiségi szülők egyetlen gyermekeként született Budapesten, 1911. szeptember 30-án. Kiválóan zongorázott, szülei indíttatására zenei pályára készült. 1932-ben, a zeneakadémiai felvételi előtti napon lépett be a Farkas Edith által alapított Szociális Misszió társulatba, ahol a Szalézia nevet vette fel, így zenei pályafutása abbamaradt. 1935-ben tette le első fogadalmát, majd 1941-ben örökfogadalmát. A szerzetesrendek működési engedélyének 1950-es megvonásáig kórházban és fogházban látogatta a rászorulókat, családokat segített, előadásokat tartott, és adminisztrációs feladatokat látott el.

Az egyházi iskolák államosítása után egy évvel, 1949 nyarán fiatal lányoknak tartottak lelkigyakorlatot a Szociális Missziótársulat Krisztina körüli központi házában. A szervezésért a társulat részéről Szalézia nővér felelt. Életében döntő fordulatot hozott, hogy ezen az alkalmon megismerte Bulányi György piarista atyát.

A lelkigyakorlat annak az ifjúsági közösségeket létrehozó katolikus mozgalomnak a tevékenységébe illeszkedett, amelyet Bulányi György, Török Jenő, Juhász Miklós piarista szerzetesek 1946 óta szerveztek. A titokban működő, az állam által nem engedélyezett mozgalom az egész országra kiterjedően próbálta biztosítani a fiatalok vallásos nevelését és öntudatos kereszténnyé válását. Mintának a francia és belga fiatalok között működő JOC-mozgalom (Jeunesse Ouvrière Chrétienne) tekintették.

Az 1949-1952 közötti éveket Vadas Éva számára az ifjúságért végzett munka határozta meg: közösségeket hozott létre, a csoportmunkához szükséges módszertani anyagokat állított össze, segítőtársakat keresett más szerzetesrendek tagjai közül. A piaristák által indított mozgalomban a lányok részvétele miatt szükség volt női vezetőkre is, így Vadas Éva a fiatalok nevelésében tapasztalattal rendelkező társaival, Magó Juliannával,

Görög Lenkével és Jolsvai Hedviggel együtt segítette Bulányi Györgyöt és rendtársait.

A szerzetesrendek szétszórátása után Vadas Éva gyári munkás lett. Délelőtt és éjszaka dolgozott, hogy délután legyen ideje segíteni a rábízottakat, így folyamatosan részt tudott venni az ifjúsági közösségek életében. Szerzetesi hivatásából fakadó ismeretségei révén titkos és biztonságos helyszíneket keresett előadások és lelkigyakorlatok számára. Az Apor Vilmos téri felső-krisztinavárosi templomban, az angolkisasszonyok Váci utcai templomában vagy a Semmelweis utcai örmény kápolnában találkoztak a résztvevők. A kisközösségek mindennapi életét segítették azok a szamizdatok, amelyeket Vadas Éva és Haranginé Boros Vilma fordítottak, gépeltek és sokszorosítottak.

Ezek a kiadványok egyrészt a Nyugaton az azt megelőző években megjelent teológiai irodalom fordításait tartalmazták, másrészt a piarista atyák által készített kateketikai összefoglalók voltak, amelyek nélkülözhetetlenek bizonyultak a csoportmunkában részt vevők számára, hiszen általuk jutottak lelki-szellemi táplálékhoz. Vadas Évát többször figyelmeztették a titkos munkája miatti lehetséges retorziókra, de ez nem gátolta abban, hogy a fiatalok nevelésére összpontosítson. A titkos ifjúsági munkában vezető szerepet betöltött papokat és szerzeteseket folyamatosan megfigyelték, hálózati személyek jelentettek egy-egy csoport életéről, vagy ismertették a vezetők között fennálló kapcsolati hálókat. A lebukás veszélye a fejük felett lebegett.

Az ötvenes évek elején a Bulányi-mozgalom néhány tagja kapcsolatba került a munkásfiatalok pasztorálását Rákospalotán végző Sándor István szalézi szerzetestestvérrel. Ismeretségük akkor vált a mozgalom számára végzetessé, amikor a szerzetest letartóztatta az államvédelem. Az intenzív titkosszolgálati munka és a kegyetlen kihallgatások eredményeképpen hozták kapcsolatba Sándor Istvánt Bulányiékkel, akiket 1952. augusztus 28-án tartóztattak le. Vadas Éva is köztük volt. A pert első fokon 1952. december 10-én tárgyalták a Budapesti Megyei Bíróságon. Az ítélet szerint a következő büntetést rótták a vádlottakra: Bulányi Györgyöt életfogytiglan, Juhász Miklóst tizenégy év, Lakos Endrét tíz év, Ikvay Lászlót tíz év, Vadas Évát tíz év, Jolsvai Hedviget nyolc év, Sigmund Ernőt tíz év, Sötér Tibort hét év, Braun Istvánt hét év börtönbüntetésre ítélték. Bulányi egyik legközvetlenebb munkatársát, Török Jenőt külön perben állították bíróság elé.

Az ítélet kihirdetése után megkérdezték a vádlottakat, hogy fellebbeznek-e? Vadas Évát kivéve, mindenki élt

a lehetőséggel. Ő így válaszolt: „Én elszenvedem, amit rám mértek.”

Bulányi György és társai letartóztatásával az államhatalom az országos szinten működő kisközösségi mozgalom megbénítását kívánta

elérni. Az 1952-es per korszakhatárt jelentett: addig jellemzően az egyházi vezetés állt célkeresztben, míg utána egyre inkább az egyházi hierarchia alsóbb szintjei és a világi hívek ellen irányultak a koncepciós perek.

Vadas Éva 1952 és 1963 között háromszor került börtönbe. A forradalom hatására 1956 novemberében ideiglenesen szabadult, a börtönben kapott üzleti problémák és idegzsába következményeként kórházban kezelték. Onnan kikerülve egy darabig illegalitásban élt. Mivel a forradalom megtorlásával összefüggésben Bulányi Györgyöt és több egyházi személyt visszavitték, hogy folytassák a megszakított börtönbüntetésüket, Vadas Éva önként feladta magát. Újabb büntetésének nagy részét Kalocsán töltötte, ahonnan 1960 decemberében amnesztiával szabadult. 1961-ben a „Fekete Hollók” fedőnevű ügy keretében őt is letartóztatták, és a következő év februárjában „visszaeső bűnősként” egy év börtönbüntetést kapott izgatás címen.

Kemény Bertalannal egy perben ítélték el, ugyanis az általa összeállított Mustármag című folyóiratot Vadas Éva gépelte le. Ekkor fél évet töltött börtönben, 1963 tavaszán amnesztiával szabadult. Ez az időszak is megviselte, mindhárom szabadulása után kórházba kellett mennie.

Ezt követően egy háromgyermekes, szívbeteg ismerősénél dolgozott takarítóként, majd oda is költözött, és náluk élt albérletben közel két évtizeden át. A takarítás mellett gépeléssel kereste kenyerét. Egyrészt Bulányi Györgynek gépelt rendszeresen - így elsőként hallhatta a piarista atya nagyhatású teológiai összefoglalását, a KIO-t (Keressétek Isten Országát!) -, másrészt Demény Pál közbenjárására, aki a börtönben együtt raboskodott Bulányival, mindketten az Országos Fordító Irodának dolgoztak, ahol az atya fordított, Vadas Éva pedig gépelt.

Később nagyon szerény, de állandó egzisztenciát teremtett magának azzal, hogy egyházi adószedő lett. Munkájával elsősorban nem az volt a célja, hogy minél több adományt gyűjtsön, hanem az, hogy új embereket ismerjen meg, és új kapcsolatokat alakítson ki. Vadas Éva a hatvanas-hetvenes években Bulányi kezdeményezésére (újra)formálódó közösség elkötelezett tagjává vált. Mindennél fontosabbnak tekintette a Bokor közösség megismertetését és megerősítését azok körében, akik nyitottak voltak a

közösségi életre abban a korban, amikor az még reális veszélyeket rejtett magában. Több kisközösséget szervezett és vezetett élete folyamán, gondja volt a magányosokra, a betegekre és a rászorulókra. Rendszeresen látogatta borkorbeli testvéreit azután is, hogy egyházközségi munkatársként nyugdíjba vonult.

Vadas Éva életében újabb fordulópontot hozott, hogy a rendszerváltás után újra indultak a szerzetesrendek, így a Szociális Missziótársulat is újra megkezdte működését. Közel nyolcvanévesen visszatért a nővérek közé, és 1997-től a Krisztina körúton folytatta szolgálatát: az anyaházban működő Farkas Edith Szeretetotthon lakóit látogatta, segítette, és részt vett a nővérközösség életében. Vadas Éva Szalézia nővér 2003. november 13-án, kilencvenkét évesen hunyt el Budapesten. Egész életében jellemző volt rá, hogy teljesen Istenre hagyatkozott, hosszú élete során minden helyzetet így élt meg, és ezt hagyta az utókorra is: „

Az élet titka: imádság, munka, szolgálat. Az emberektől semmit sem várni, csak adni! Istentől csupán erőt kérni a körülmények neki tetsző elviseléséhez, és naponta mindent őszinte szívvel kezébe helyezni. Tapasztalatom szerint ez szinte csodákat eredményez.”

HABOS LÁSZLÓ **ÉSZREVÉTELNÜL ÁTÖLEL A FÉNY**

Térdelve hallgatom a szent csendet.
Oltáron a gyertya csonkig égett,
Közben fából faragott szentek néznek,
Rövid imára hunyom le szemem.

Frissen mázolt gyóntatószék üres.
Nincs még itt a pap, ma ő nem vallat,
A keresztre szegezett is hallgat,
S egy kérdést hallott meg süket fülem.

Keskeny ablakon lép be a fény.
Színes üvegtáblára írt szöveg
Válaszol a szívbe döfött törrel,
S észrevétlenül átölel a fény.

Az örökmécseken pók sző hálót.
Egy órája tán, hogy térden állok,
Kinyílik szemem, s mindent látok
A keresztre szegezett világból.